

Un timiatèrion procedent del Bordissal (Camarles)

Jaume Massó Carballido

Una de les peces més apreciades de l'actual col·lecció ibèrica del Museu de Reus Salvador Vilaseca és aquest exemplar de timiatèrion que, procedent d'una troballa realitzada fa més de seixanta anys al terme municipal de Camarles, va formar part durant molt de temps –ensems amb altres materials arqueològics del mateix origen– de la col·lecció particular del metge i prehistoriador reusenc Salvador Vilaseca Anguera (1896-1975), fundador i director vitalici del Museu Municipal de Reus. Gràcies a la documentació aplegada pel mateix Vilaseca, i a la seva correspondència coetània, sabem que la primera notícia del descobriment fou publicada a la premsa catalana els primers dies de juliol de 1953, tot i que sembla que la troballa pròpiament dita s'havia fet el 24 de juny.¹ L'indret era situat a la partida del Bordissal, molt a prop del límit entre els termes municipals de Camarles i el Perelló, i el causant de l'exhumació fortuïta fou un jove pagès anomenat Roger Ferrer Igual. Quan les autoritats del moment s'assabentaren de la troballa, es van portar a terme diverses gestions (que no detallaré) en què van intervenir el comissari general d'*Excavaciones Arqueológicas*, Julio Martínez Santa-Olalla; el comissari provincial, Salvador Vilaseca; el director del Museu de Tortosa, Enric Bayerri Bertomeu, i el metge de Camarles, Ignasi Cantarell Fontcuberta, a més del governador civil de la província i l'alcalde i el cap de la *Guardia Civil* de Tortosa. El primer estudi arqueològic dels materials fou publicat l'any següent per Lluïsa Vilaseca.²

Es discuteix encara, entre els especialistes, quina era la funció que tenia l'objecte que anomenem timiatèrion, del qual hi ha nombrosos paral·lels o rèpliques en diferents museus arqueològics, molt sovint qualificats com a exvots. Molts el consideren una varietat de peveter, o vas per a cremar perfums, perquè en determinats exemplars hi han estat apreciats senyals de foc o combustió. D'altres, per contra, defensen que es tracta d'un *cernos*, o suport d'ofrena (bàsicament de cereals) per al culte privat o públic, i que no es feien servir com a cremaperfums.³ La nostra peça, amb el número d'inventari 5983, és de ceràmica i té 16,5 cm d'alçada màxima, un diàmetre superior d'11 cm i l'inferior de 8,8 cm. S'exposa a la vitrina 30 i ha estat datada al segle III aE. Té l'aparença d'un bust femení, amb el cabell partit pel mig del front i pentinat simètricament; el cim és pla i arrodonit, amb forma de càlat, i presenta cinc perforacions verticals (fetes abans de coure). Feta evidentment amb motlle, representa molt probablement una divinitat femenina de caràcter agrícola, habitualment identificada com Demèter o Core. Conserva, sobretot a la part anterior, una capa d'engalba blanca, sobre la qual hi ha restes de decoració pintada, la qual és especialment visible a la vora superior, en forma de triangles vermells amb el vèrtex cap avall (del tipus anomenat “dents de llop”). En algun altre cas s'ha pogut detectar que la decoració pintada es podia distribuir pertot el bust femení (ulls, llavis, etc.).

¹ Aquest article fou publicat a l'*Informatiu Museus* (Reus), núm. 39, febrer de 2008, p. 4 (més la imatge de la coberta). Per als detalls de la troballa, les primeres recerques i la bibliografia específica, vegeu J. DILOLI I FONS, J. MASSÓ CARBALLIDO & P. OTIÑA HERMOSO, “El jaciment arqueològic del Bordissal (Camarles, Baix Ebre), *Nous Col·loquis* (Tortosa), vol. III (1999), p. 7-36.

² L. VILASECA BORRÀS, “Hallazgos helenísticos en Camarles (Tarragona”, *Ampurias* (Barcelona), vol. XV-XVI (1953-1954), p. 355-358. Vegeu també VILASECA ANGUERA, S. & VILASECA BORRÀS, L., *Museo Municipal de Reus. Guía*, Madrid: Dirección General de Bellas Artes, 1963, p. 25 + lám. sense numeració.

³ Vegeu J. RUIZ DE ARBULO, “Los cernos figurados con cabeza de Core. Nuevas propuestas en torno a su denominación, función y origen”, *Saguntum* (València), núm. 27, p. 155-171.